

eudaimonia

Revija za pravnu, političku i
socijalnu teoriju i filozofiju

Vol. 6 No. 1 • 2022.

Izdavač

IVR **SRBIJA**

Srpsko udruženje za pravnu
i socijalnu filozofiju

DEROGACIJA LJUDSKIH PRAVA U VANREDNOM STANJU

Fani Spalević

Strane: 47–65

Fani Spalević*

DEROGACIJA LJUDSKIH PRAVA U VANREDNOM STANJU

Vanredno stanje je specijalan pravni režim u doba kada izvanredna javna opasnost pretila opstanku države ili građana, zbog čega je moguće derogirati određena ljudska prava i slobode. U Republici Srbiji je vanredno stanje proglašeno 2020. godine zbog epidemije zarazne bolesti COVID-19, te je usledilo odstupanje od određenih Ustavom zajemčenih ljudskih prava i sloboda. Cilj ovog rada je da se analiziraju konkretne mere odstupanja, pre svega u svetlu njihove usaglašenosti sa Ustavom Republike Srbije i Evropskom konvencijom o ljudskim pravima. Kako vanredno stanje predstavlja jedan od najdelikatnijih pravnih instituta, nužno je sagledati i analizirati situaciju iz više uglova. Stoga je rad podeljen u pet delova – u uvodnom delu se definišu najbitniji pojmovi i pruža kratak uvid u činjenično stanje, drugi deo se bavi analizom Evropske konvencije, treći analizom Ustava, a četvrti detaljnom analizom novog pravnog režima tokom vanrednog stanja, dok završni deo rada predstavlja kratak prikaz izvedenih zaključaka.

Ključne reči: vanredno stanje, ljudska prava i slobode, Evropska konvencija o ljudskim pravima, Ustav Republike Srbije, mere odstupanja od ljudskih i manjinskih prava

1. UVOD

Ljudska prava su neotuđiva prava svakog pojedinca koja su garantovana međunarodnim aktima i ustavima odnosnih država. Predstavljaju univerzalnu, nedeljivu i međusobno povezanu celinu. Sva ljudska bića se rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima.¹

---

* Studentkinja osnovnih akademskih studija, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, fanispalevic14@gmail.com.

¹ Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, član 1. <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/translations/english>, poslednji pristup 5. juna 2022.

Jasno je, dakle, da su ljudska prava zajednička za sve pojedince nezavisno od njihovih inherentnih karakteristika te da kao takva obezbeđuju minimum zaštite koju države moraju omogućiti svojim građanima. Države su dužne da ljudska prava štite i promovišu, ali ih u izuzetnim situacijama, pod tačno određenim uslovima, mogu ograničiti.

Majkl Mejer-Resende i Hana-Džil Prilvic (Meyer-Resende, Prillwitz 2020, 4) navode da je vanredno stanje specijalan pravni režim u izvanrednim okolnostima, koji omogućava državi da dela brzo i efikasno sa ciljem otklanjanja neposredne opasnosti koja ugrožava opstanak države ili građana. Derogacija ljudskih prava u vanrednom stanju pravda se isticanjem prednosti kolektivnih u odnosu na individualne interese (Schreuer 1982, 113) te kao takva predstavlja jedan od najdelikatnijih pravnih instituta. Suverena državna vlast je ovlašćena da proceni da li postoji javna opasnost koja ugrožava opstanak nacije, odnosno neki drugi razlog koji opravdava ograničenje ljudskih prava, i da proceni širinu mera koje treba preduzeti da bi se te više vrednosti zaštitile (Krstić, Marinković 2016, 17). Samo relativna ljudska prava mogu biti ograničena. Apsolutna ljudska prava nisu derogabilna jer bi, smatra Dragana Bogdanović (2011, 296), svako njihovo ograničavanje ili opozivanje predstavljalo napad na sistem vrednosti na kojem se temelji celokupan korpus ljudskih prava.

U Republici Srbiji je 15. marta 2020. godine, radi sprečavanja širenja zaraze i posledica izazvanih epidemijom zarazne bolesti COVID-19, proglašeno vanredno stanje. Odluku o proglašenju vanrednog stanja doneli su predsednik Republike, predsednica Narodne skupštine i predsednica Vlade. Tokom trajanja samog vanrednog stanja, centralnu ulogu u upravljanju državom imala je izvršna vlast, koja je propisivala sve mere kojima se odstupa od Ustavom zajemčenih ljudskih i manjinskih prava i sloboda. Vanredno stanje je 6. maja 2020. godine ukinula Narodna skupština i tim činom su prestale da važe pomenute mere. U ovom radu ćemo analizirati mere odstupanja od ljudskih i manjinskih prava tokom vanrednog stanja, tako što ćemo razmotriti sledeća pitanja: od kojih se ljudskih prava odstupilo i na koji način, da li su odstupanja bila celishodna, opravdana i nužna i da li su ta odstupanja bila u skladu sa Ustavom Republike Srbije, Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i drugim relevantnim međunarodnim aktima.

2. EVROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA

2.1. Derogacija ljudskih prava

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (Konvencija) međunarodni je regionalni instrument zaštite ljudskih prava. Usvojena je 1950. godine i, uz Protokole koji su sukcesivno donošeni, čini supstancijalni deo sistema Saveta Evrope (Kreća 2020, 621). Države koje su ratifikovale Konvenciju, među kojima je i Srbija, međusobno su se jedna drugoj obavezale da će poštovati i primenjivati odredbe Konvencije. Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda Narodna skupština Republike Srbije usvojila je 2003. godine.²

U Konvenciji se, nakon navođenja ljudskih prava i sloboda, uređuje mogućnost odstupanja u vanrednim okolnostima. U doba rata ili druge javne opasnosti koja prethodi opstanku nacije svaka strana ugovornica može preduzeti mere koje odstupaju od njenih obaveza po Konvenciji, i to u najnužnijoj meri koju iziskuje takva situacija, s tim da te mere ne budu u neskladu s njenim drugim obavezama prema međunarodnom pravu.³ Odstupanja od prava na život (član 2), zabrane mučenja (član 3), zabrane ropstva (član 4, stav 1) i kažnjavanja samo na osnovu zakona (član 7) nisu dozvoljena, osim smrti prouzrokovane zakonitim ratnim postupcima. Dalje, odredbe Protokola 6 i Protokola 13 o ukidanju smrtne kazne i pravo da čovek ne bude suđen ili kažnjen dvaput u istoj stvari iz Protokola 7 takođe su nederogabilne. Ostala prava i slobode, dakle, podležu potencijalnoj derogaciji. Svaka država ugovornica dužna je da o odstupanjima, tačnije o merama koje preduzima i razlozima za njih, obavesti generalnog sekretara Saveta Evrope.

---

² Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, izmenjene u skladu sa Protokolom broj 11, Protokol uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Protokol broj 4 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kojim se obezbeđuju izvesna prava i slobode koji nisu uključeni u Konvenciju i Prvi protokol uz nju, Protokol broj 6 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne, Protokol broj 7 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Protokol broj 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i Protokol broj 13 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne u svim okolnostima, *Sl. list SCG – Međunarodni ugovori* 9/2003, 5/2005 i 7/2005 – ispr. i *Sl. glasnik RS – Međunarodni ugovori* 12/2010 i 10/2015.

³ Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, član 15. https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf, poslednji pristup 5. juna 2022.

Osim derogacione klauzule formulisane u članu 15 Konvencije, primećujemo još jednu klauzulu kojom se uspostavlja legitiman osnov za odstupanje od propisanih prava i sloboda. Naime, u članovima 8–11 Konvencije (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života; sloboda misli, savesti i veroispovesti; sloboda izražavanja; sloboda okupljanja i udruživanja) navedeni su određeni opšti interesi kojima se daje prednost u odnosu na konkretna individualna prava i slobode. Na primer, sloboda okupljanja i udruživanja može zakonom biti ograničena ukoliko je to neophodno „u interesu nacionalne bezbednosti ili javne bezbednosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih“. Dakle, zaštita javnog zdravlja se može pojaviti kao osnov za ograničavanje ljudskih prava i sloboda na dva načina: prvo, kao opšti interes proglašen superiornim u odnosu na određena ljudska prava i slobode; drugo, kao kolektivan interes koji se štiti uvođenjem vanrednog stanja kada postoji javna opasnost koja pretili opstanku nacije.

2.2. Vanredne okolnosti

U Konvenciji se ne definišu vanredne okolnosti niti se taksativno navode već se samo, osim „doba rata“, propisuje generalna klauzula „ili druge javne opasnosti koje prete opstanku nacije“. Zadatak tumačenja i primene Konvencije poveren je Evropskom sudu za ljudska prava (ESLJP).⁴ U presudi *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva* ESLJP je istakao: „Na državi ugovornici je prevashodno da, u okviru svoje obaveze da obezbedi opstanak nacije, utvrdi da li je opstanak nacije ugrožen vanrednom situacijom i, ukoliko jeste, koliko daleko je potrebno ići da bi se prevazišla ta situacija. Zbog činjenice da su u direktnom i konstantnom kontaktu sa trenutnim potrebama, državne vlasti su u principu u boljoj poziciji nego međunarodne sudije da odluče o postojanju vanrednog stanja i o prirodi i obimu derogacija neophodnih da se ono spreči.“⁵ Shodno tome, ESLJP je u svojoj praksi Evropskog suda ustanovio da se na procenu okolnosti zbog kojih se proglašava vanredno stanje odnosi doktrina o polju slobodne procene, budući da je država najpozvanija da proceni da li postoji javna opasnost koja pretili opstan-

⁴ Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, član 32.

⁵ ECtHR, *Ireland v. United Kingdom*, application no. 5310/71, judgement of 18 January 1978, par. 207.

ku nacije – dakle, državama članicama u tom slučaju pripada diskreciona vlast (Krstić, Marinković 2016, 17). Iako državna vlast nema neograničenu moć u tom smislu, odnosno ESLJP može presuditi da li je obim derogacija bio neophodan i u skladu sa međunarodnopravnim obavezama, tako apstraktno formulisana derogaciona klauzula može postati predmet brojnih zloupotreba te je stoga, smatra Šrojer (Schreuer 1982, 116), neophodno odrediti principe koji bi umanjili diskrecionu vlast država.

3. USTAV REPUBLIKE SRBIJE

3.1. Vanredno stanje

Ustav Republike Srbije⁶ (Ustav) hijerarhijski je najviši pravni akt i, shodno tome, uživa najveću pravnu snagu te svi drugi pravni akti moraju biti u skladu sa Ustavom. Ustav jemči ljudska i manjinska prava i slobode te proklamuje da se ona neposredno primenjuju. Dalje, Ustav propisuje i kriterijume za njihovo eventualno ograničenje na osnovu zakona. U članu 202 Ustava uređuju se odstupanja od ljudskih i manjinskih prava u vanrednom i ratnom stanju, kojem prethode članovi o vanrednom stanju (čl. 200) i ratnom stanju (čl. 201). Vanredno stanje je definisano kao javna opasnost koja pretili opstanku države ili građana.⁷ Iako intuitivno deluje kao da je to svojevrsan pravni standard, bolje je smatrati da je reč o jednoj apstraktnoj formulaciji koja nužno zahteva donošenje izvesnog vrednosnog suda (Jovanović 2020, 156) na polju slobodne procene suverene državne vlasti što, kao što je već pomenuto, bez određenih dopunskih uslova i principa, ostavlja široke mogućnosti zloupotrebe.

Vanredno stanje⁸ proglašava Narodna skupština ili predsednik Republike, predsednik Vlade i predsednik Narodne skupštine, kada Narodna skupština nije u mogućnosti da se sastane. Narodna skupština može propisati i mere kojima se odstupa od Ustavom zajemčenih

---

⁶ Ustav Republike Srbije (Ustav RS), *Sl. glasnik RS* 98/2006 i 115/2021.

⁷ *Ibid.*, član 200.

⁸ Odluka o vanrednom stanju važi najduže 90 dana. Po isteku tog roka, Narodna skupština odluku o vanrednom stanju može produžiti za još 90 dana, većinom od ukupnog broja narodnih poslanika. Za vreme vanrednog stanja, Narodna skupština se sastaje bez posebnog poziva i ne može biti raspuštena.

ljudskih i manjinskih prava⁹, a ukoliko nije u mogućnosti da se sastane, mere može propisati Vlada, uredbom, uz supotpis predsednika Republike. Dakle, u oba slučaja Ustavom je propisano, kao pravilo, da glavnu reč ima Narodna skupština, dok se izuzetno predviđa i „rezervna“ procedura. I Odluka o proglašenju vanrednog stanja i mere odstupanja od ljudskih i manjinskih prava koje nije donela Narodna skupština prestaju da važe ukoliko ih Narodna skupština ne odobri u roku od 48 sati, odnosno čim bude u mogućnosti da se sastane.¹⁰ Dalje, Ustavom je propisano da su dozvoljena odstupanja od ljudskih i manjinskih prava samo u obimu u kojem je to neophodno, te se zabranjuju odstupanja od ljudskih prava koja izazivaju diskriminaciju („ne smeju da dovedu do razlikovanja na osnovu rase, pola, jezika, verispovesti, nacionalne pripadnosti ili društvenog porekla“) i navode se prava i slobode od kojih odstupanja nisu dozvoljena ni u slučaju vanrednog ili ratnog stanja.¹¹ U svakom slučaju, mere odstupanja prestaju da važe prestankom vanrednog ili ratnog stanja.

Ustavom je utvrđeno da je osnovna uloga Ustavnog suda vršenje kontrole ustavnosti i zakonitosti, odnosno usklađenosti nižih pravnih akata sa Ustavom i zakonima.¹² Kako bi Ustavni sud mogao da obavlja tu funkciju, neophodno je da najpre pristupi tumačenju relevantnih pravnih normi u konkretnom slučaju. Tako je Ustavni sud u rešenju kojim odbacuje inicijativu za pokretanje postupka za ocenu ustavnosti i zakonitosti Odluke o proglašenju vanrednog stanja formulisao četiri konstitutivna elementa pravnog režima vanrednog stanja¹³:

- 1) ustavni uslov – „javna opasnost koja ugrožava opstanak države ili građana“;
- 2) zaštitni objekat – „država ili građani“;
- 3) sredstva ili mehanizmi zaštite – „mere kojima se odstupa od Ustavom zajemčenih ljudskih i manjinskih prava“;
- 4) cilj – „delotvornost u prevazilaženju javne opasnosti i hitnost povratka u redovno ustavno stanje“.

---

⁹ Mere odstupanja od ljudskih i manjinskih prava koje propiše Narodna skupština ili Vlada važe najduže 90 dana, a po isteku tog roka mogu se obnoviti pod istim uslovima.

¹⁰ U suprotnom, odluka, odnosno mere, prestaju da važe 24 sata od početka prve sednice Narodne skupštine održane po proglašenju vanrednog stanja.

¹¹ Ustav RS, član 202.

¹² *Ibid.*, član 166, 167 i 168.

¹³ Ustavni sud Srbije, IYo-42/2020, 22. 5. 2020.

3.2. Vanredna situacija

U Ustavu se navodi da ljudska i manjinska prava zajemčena Ustavom mogu biti ograničena zakonom ako ograničenja dopušta Ustav, u svrhe radi kojih ih Ustav dopušta, u obimu neophodnom da se ustavna svrha ograničenja zadovolji u demokratskom društvu i bez zadiranja u suštinu zajemčenog prava.¹⁴ Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti (ZZSZB) uspostavlja mogućnost sprovođenja određenih mera u vanrednim situacijama koje se tiču ograničenja ljudskih i manjinskih prava.¹⁵ Vanredna situacija, između ostalog, podrazumeva i „pojavu epidemije zarazne bolesti“ i „pojavu nove ili nedovoljno poznate zarazne bolesti“. Dakle, na osnovu Ustava možemo zaključiti da u pravnom sistemu Srbije paralelno postoje dva moguća pravna režima za delovanje u slučaju ugroženog javnog zdravlja izazvanog epidemijom – prvi je proglašavanje vanrednog stanja i uređivanje mera odstupanja od Ustavom zajemčenih ljudskih i manjinskih prava i sloboda, a drugi je pozivanje na vanrednu situaciju i ograničavanje ljudskih i manjinskih prava u meri u kojoj to dozvoljava ZZSZB.

Kriterijumi prema kojima bi trebalo da se državna vlast opredeli za jednu od dve ponuđene mogućnosti su „intenzitet konkretne opasnosti“ i „pravni kapacitet režima“ (Jovanović 2020, 157). Intenzitet opasnosti prilikom definisanja vanrednog stanja zakonodavac ocenjuje kao „pretnju opstanku države ili građana“, a prilikom definisanja vanredne situacije kao „ugrožavanje zdravlja i života ljudi“ i „opasnost masovnog prenošenja zaraznih bolesti“. Što se pravnog kapaciteta tih pravnih režima tiče, čini se da je režim vanrednog stanja delotvorniji utoliko što daje šire mogućnosti odstupanja od ljudskih i manjinskih prava jer se taksativno navode samo apsolutna prava od kojih se ne sme odstupiti, dok režim vanredne situacije predstavlja zakonska ograničenja ljudskih i manjinskih prava te se, obrnuto, taksativno navode konkretna ljudska i manjinska prava koja podležu ograničenjima. Ustavni sud je, pozivajući se na praksu Evropskog suda, utvrdio da „javna opasnost“ koja opravdava uvođenje vanrednog stanja postoji ukoliko je ta opasnost stvarna ili neminovna, ako dejstvo opasnosti oseti celo stanovništvo (ili deo, ali se onda mere derogacije ljudskih prava odnose isključivo na taj deo stanovništva), ako je ugrožen

---

¹⁴ Ustav RS, član 20.

¹⁵ Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti (ZZSZB), *Sl. glasnik RS* 15/2016, 68/2020 i 136/2020, član 51.

nastavak organizovanog života zajednice (fizički integritet stanovništva, teritorijalni integritet države ili funkcionisanje državnih organa) i ukoliko su kriza ili opasnost vanrednog karaktera te primena redovnih mera ili ograničenja nije dovoljna za uspostavljanje narušenog javnog poretka – međutim, bez obzira na tako postavljene kriterijume, pojam „javne opasnosti“ ostaje apstraktan.¹⁶ Dakle, pitanje izbora zapravo se svodi na pitanja neophodnosti, proporcionalnosti i opravdanosti, a odgovor se ne može pronaći u navedenim odredbama Ustava i zakona već tek u analizi konkretnog činjeničnog stanja na koje su se odredbe primenjivale.

4. VANREDNO STANJE I LJUDSKA PRAVA U REPUBLICI SRBIJI – ANALIZA PRAKSE U 2020. GODINI

4.1. Odluka o proglašenju vanrednog stanja

Neposredno nakon pojave prvog slučaja zaraze virusom korona (SARS-CoV-2) u Srbiji, Vlada je 10. marta 2020. godine, na osnovu ZZSZB (član 6, stav 1)¹⁷, donela Odluku o proglašenju bolesti COVID-19 izazvane virusom SARS-CoV-2 zaraznom bolešću.¹⁸ Zatim je, na osnovu te odluke, ministar zdravlja 12. marta 2020. godine doneo Naredbu o zabrani okupljanja u Republici Srbiji na javnim mestima u zatvorenom prostoru¹⁹ (Naredba o zabrani okupljanja), na osnovu ZZSZB (član 52).²⁰ Nakon toga je vanredno stanje proglašeno

¹⁶ Ustavni sud Srbije, IYo-42/2020.

¹⁷ Ministar, na predlog Republičke stručne komisije za zaštitu stanovništva od zaraznih bolesti i Zavoda za javno zdravlje osnovanog za teritoriju Republike Srbije, naredbom proglašava epidemiju zarazne bolesti od većeg epidemiološkog značaja ili opasnost od epidemije zarazne bolesti i određuje zaraženo, odnosno ugroženo područje.

¹⁸ Odluka o proglašenju bolesti COVID-19 izazvane virusom SARS-CoV-2 zaraznom bolešću, *Sl. glasnik RS* 23/2020, 24/2020, 27/2020, 28/2020, 30/2020, 32/2020, 35/2020, 37/2020, 38/2020, 39/2020, 43/2020, 45/2020, 48/2020, 49/2020, 59/2020, 60/2020, 66/2020, 67/2020, 72/2020, 73/2020, 75/2020, 76/2020, 84/2020, 98/2020, 100/2020, 106/2020, 107/2020, 108/2020 i 116/2020.

¹⁹ Naredba o zabrani okupljanja u Republici Srbiji na javnim mestima u zatvorenom prostoru, *Sl. glasnik RS* 25/2020.

²⁰ Ministar na osnovu predloga Komisije i Zavoda može doneti: a) zabranu okupljanja na javnim mestima; b) ograničenje kretanja stanovništva u području zahvaćenom vanrednom situacijom; v) zabranu ili ograničenje putovanja; g) zabranu

Odlukom predsednika Republike, predsednice Narodne skupštine i predsednice Vlade, a mere odstupanja od Ustavom zajemčenih ljudskih i manjinskih prava propisivala je izvršna vlast.

Odluka o proglašenju vanrednog stanja²¹ i mere odstupanja donete na taj način pravdane su nemogućnošću Narodne skupštine da se sastane, zbog čega se pristupilo „rezervnoj proceduri“. Ustavni sud je zauzeo stav da Ustav nije povređen u pogledu nadležnosti za donošenje Odluke, pošto su „hitnost i ozbiljnost situacije“ nametali potrebu da je ne donese izvorni nosilac te nadležnosti, to jest Narodna skupština.²² Međutim, samim jezičkim tumačenjem Ustava dolazimo do zaključka da je zakonodavac predvideo isključivo nemogućnost sastajanja Narodne skupštine, a ne hitnost i ozbiljnost situacije. Dakle, *ratio legis* te odredbe nisu glomazna struktura i potencijalna sporost Narodne skupštine već faktička nemogućnost da se poslanici okupe na jednom mestu usled vanrednih okolnosti. Shodno tome, Ustavni sud u svom obrazloženju odluke nije uspeo da pruži adekvatne protivargumente samoj nadležnosti za proglašenje vanrednog stanja te izgleda nesumnjivo da ju je u konkretnom slučaju morala doneti Narodna skupština. S obzirom na to da se Naredba o zabrani okupljanja nikako ne može odnositi na vrhovno zakonodavno telo, a da ne postoje nikakvi drugi argumenti i okolnosti koji bi opravdali „nemogućnost sastajanja“ tog tela, zaključujemo da je u konkretnom slučaju neposredno povređena odredba Ustava kojom se uređuje nadležnost za proglašenje vanrednog stanja.

Neophodno je postaviti i pitanje svrsishodnosti proglašenja vanrednog stanja koje je predstavljalo osnov za donošenje brojnih mera kojima se odstupa od Ustavom zajemčenih ljudskih i manjinskih prava – da li je uvođenje vanrednog stanja zaista bilo neophodno ili je, pak, bilo dovoljno uvesti vanrednu situaciju? Novi pravni okvir u vreme vanrednog stanja omogućio je odstupanje od svih prava koja podležu derogaciji. Stoga je nužno, pre svega, utvrditi od kojih se konkretnih prava odstupilo kako bismo stekli uvid u pitanje neophodnosti uvođenja vanrednog pravnog režima nasuprot delanja u redovnom pravnom

---

ili ograničenje prometa pojedinih vrsta robe i proizvoda; d) vanrednu vakcinaciju; đ) mere lične zaštite od infekcije. Mere iz stava 1 ovog člana traju do prestanka opasnosti.

²¹ Odluka o proglašenju vanrednog stanja, *Sl. glasnik RS* 29/2020.

²² Ustavni sud Srbije, IYo-42/2020.

okviru. Na osnovu Uredbe o merama za vreme vanrednog stanja²³, Naredbe o ograničenju i zabrani kretanja lica na teritoriji Republike Srbije²⁴ (Naredba o ograničenju i zabrani kretanja) i Uredbe o prekršaju za kršenje Naredbe ministra unutrašnjih poslova o ograničenju i zabrani kretanja lica na teritoriji Republike Srbije²⁵ (Uredba o prekršaju) možemo zaključiti da se tim aktima odstupilo od sledećih ustavom zajemčenih ljudskih prava: prava na slobodu kretanja (član 39), prava na slobodu i bezbednost ličnosti (član 27), prava na žalbu ili drugo pravno sredstvo (član 36, stav 2) i prava pojedinca da mu ne bude dva puta suđeno u istoj stvari (član 34, stav 4).

Bitno je napomenuti da se u navedenim pravnim aktima ne predviđa eksplicitno koja su tačno ljudska i manjinska prava ograničena, te se do odgovora na to pitanje može doći jedino tumačenjem njihovih odredaba. U slučaju vanrednih situacija koje mogu da ugroze zdravlje i živote ljudi i u kojima postoji neposredna opasnost za masovno prenošenje zaraznih bolesti, prema ZZSZB, državne vlasti su ovlašćene da organizuju, planiraju i sprovode mere sprečavanja i suzbijanja zaraznih bolesti.²⁶ Mere koje se mogu uvesti na osnovu ZZSZB, između ostalog, uključuju i: zabranu okupljanja na javnim mestima, ograničenje kretanja stanovništva u području zahvaćenom vanrednom situacijom i zabranu ili ograničenje putovanja.²⁷ S obzirom na činjenicu da je jedan od ciljeva koje je zakonodavac pri propisivanju normi ZZSZB imao na umu upravo savladavanje epidemije (koja se i definiše u članu 2, stav 7 ZZSZB)²⁸, izgleda nesporno da je redovan pravni režim koji ZZSZB pruža bio i više nego dovoljan da nadležni državni organi preduzmu

²³ Uredba o merama za vreme vanrednog stanja, *Sl. glasnik RS* 31/2020, 36/2020, 38/2020, 39/2020, 43/2020, 47/2020, 49/2020, 53/2020, 56/2020, 57/2020, 58/2020, 60/2020 i 126/2020.

²⁴ Naredba o ograničenju i zabrani kretanja lica na teritoriji Republike Srbije, *Sl. glasnik RS* 34/2020, 39/2020, 40/2020, 46/2020 i 50/2020.

²⁵ Uredba o prekršaju za kršenje Naredbe ministra unutrašnjih poslova o ograničenju i zabrani kretanja lica na teritoriji Republike Srbije, *Sl. glasnik RS* 39/2020 i 126/2020.

²⁶ ZZSZB, član 51.

²⁷ *Ibid.*, član 52.

²⁸ „Epidemija zarazne bolesti je obolevanje od zarazne bolesti neuobičajeno po broju slučajeva, vremenu, mestu i zahvaćenoj populaciji ili neuobičajeno povećanje broja obolelih sa komplikacijama ili smrtnim ishodom, kao i pojava dva ili više međusobno povezanih slučajeva zarazne bolesti koja se nikada ili više godina nije pojavljivala na jednom području ili pojava većeg broja oboljenja čiji je uzročnik nepoznat, a prati ih febrilno stanje.“

mere neophodne za očuvanje javnog zdravlja i suzbijanje epidemije zarazne bolesti COVID-19.

4.2. Mere odstupanja od ljudskih i manjinskih prava

4.2.1. Pravo na slobodu kretanja

Ustavom je proklamovano pravo na slobodu kretanja i predviđeno da „svako ima pravo da se slobodno kreće i nastanjuje u Republici Srbiji, da je napusti i da se u nju vrati“, kao i da se ta prava mogu ograničiti zakonom „ako je to neophodno radi vođenja krivičnog postupka, zaštite javnog reda i mira, sprečavanja širenja zaraznih bolesti ili odbrane Republike Srbije“. ²⁹ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (Pakt) proklamuje da je pravo na slobodu kretanja jedan od najvažnijih uslova za slobodan razvoj čoveka. ³⁰ Komitet za ljudska prava (Komitet) pri Paktu zauzeo je stav da ograničenja prava na slobodu kretanja moraju ispuniti određene uslove. Države ne smeju propisivati ograničenja kojima se narušava suština samog prava. ³¹ Takođe, sama ograničenja moraju ispuniti uslov neophodnosti, odnosno biti nužna kako bi se navedene vrednosti zaštitile. Shodno tome, Komitet utvrđuje da mere ograničenja moraju biti u skladu sa:

- 1) principom proporcionalnosti – odnos između prava i ograničenja mora biti proporcionalan;
- 2) principom svrsishodnosti – ograničenja moraju biti odgovarajuća za ostvarenje svoje zaštitne funkcije;
- 3) principom minimalnosti – moraju biti najmanje nametljiva sredstva od svih koja služe toj svrsi;
- 4) principom srazmernosti – odnos između interesa i ograničenja mora biti srazmeran. ³²

Naredbom o ograničenju i zabrani kretanja predviđena je zabrana izlaska van stanova, prostorija i objekata za stanovanje u stambenim zgradama i izvan domaćinstava (okućnica) u vremenu od 17 do

---

²⁹ Ustav RS, član 39.

³⁰ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, član 12. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>, poslednji pristup 5. juna 2022.

³¹ *Ibid.*, član 5.

³² Human Rights Committee, General Comment No. 27: Article 12 (Freedom of Movement), par. 14.

5 časova, osim subotom kada se zabrana odnosi na period od 15 do 3 časa i nedeljom kada se ona odnosi na period od 15 do 5 časova.³³ Naknadno je dozvoljeno izvođenje kućnih ljubimaca od 20 do 21 časa, u trajanju od maksimalno 20 minuta i ne dalje od 200 metara od mesta prebivališta ili boravišta. Pritom je zabranjeno i kretanje u parkovima i na javnim površinama namenjenim za rekreaciju i sport od 20 časova. Te zabrane se ne odnose na određene kategorije lica s obzirom na njihove funkcije ili nužne potrebe.³⁴

Kako se uslov neophodnosti pojavljuje kao ključan i po Konvenciji i po Paktu i po samom Ustavu, nužno je utvrditi da li je zaista bilo neophodno derogirati pravo na slobodu kretanja u predstavljenom obimu. Zaštitna funkcija koju mera zabrane kretanja teži da ostvari jeste suzbijanje širenja virusa smanjivanjem međuljudskih kontakata. Međutim, kako „policijski čas“ traje samo određeni vremenski period tokom dana, jasno je da se time obezbeđuje samo povremeno smanjivanje međuljudskih kontakata. S obzirom na to da je stanovništvo tokom ostatka dana slobodno da se nesmetano kreće, neminovno će dolaziti do međuljudskih kontakata u periodu koji nije obuhvaćen trajanjem „policijskog časa“. Stoga dolazimo do zaključka da ta mera ograničenja nije odgovarajuća za ostvarenje zaštitne funkcije kojoj je namenjena. Dalje, postoje brojne mere koje takođe vode smanjivanju kontakata i sprečavanju širenja virusa (zatvaranje ili ograničenje rada određenih objekata, zabrana okupljanja, uvođenje nastave i rada od kuće itd.) te je neopravdano tvrditi da je mera zabrane kretanja najmanje nametljivo sredstvo od svih koja služe istoj svrsi. Dakle, iako je načelno moguće ograničiti pravo na slobodu kretanja tokom vanrednog stanja, zaključujemo da to ograničenje u datom slučaju nije bilo opravdano, svrsishodno i neophodno.

4.2.2. *Pravo na slobodu i bezbednost ličnosti*

Pravo na slobodu i bezbednost ličnosti predviđeno je Ustavom kao univerzalno pravo koje pripada svima, a shodno tome je i „lišenje

³³ Naredba o ograničenju i zabrani kretanja, tačka 2.

³⁴ Prema Naredbi o ograničenju i zabrani kretanja, tačka 2a, stav 2, pobrojane zabrane se ne odnose na: 1) zdravstvene radnike – sa licencom, 2) pripadnike Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva odbrane, službi bezbednosti i Vojske Srbije koji su na zadatku; 3) lica kojima Ministarstvo unutrašnjih poslova izda dozvolu za kretanje; 4) fizička lica kojima je neodložno potrebna zdravstvena pomoć i najviše dva lica u pratnji tog lica; 5) domaće i strane državljane koji su članovi posade teretnih motornih vozila, teretnih brodova, vozopratno osoblje železničkih vozila, posade i kabinsko osoblje vazduhoplova, kojima se obavlja međunarodni prevoz u drumskom, železničkom, vodnom i vazdušnom saobraćaju.

slobode dopušteno samo iz razloga i u postupku koji su predviđeni zakonom“, te „svako ko je lišen slobode ima pravo žalbe sudu, koji je dužan da hitno odluči o zakonitosti lišenja slobode i da naredi puštanje na slobodu ako je lišenje slobode bilo nezakonito“.35 Kako je to pravo garantovano i Paktom, Komitet je analizirao praksu država ugovornica i zaključio da se ono u izveštajima država neopravdano usko tumači te je naglasio kako ono obuhvata ne samo krivične postupke već i druge slučajeve.36 Dakle, treba analizirati suštinu samog prava i na taj način ga razgraničiti od prava na slobodu kretanja. Nikola Kovačević (2020, 19) zaključuje da je suština prava na slobodu zapravo pravo na fizičku slobodu, to jest pravo pojedinca da slobodno odlučuje kada, kuda i kako će se kretati u prostoru te i da te svoje odluke sprovede. Suština prava na slobodu kretanja, pak, jeste zakonit boravak na teritoriji odnosne države, slobodno kretanje na njenoj teritoriji i između teritorija različitih država (uz poštovanje obaveza koje te države postavljaju u skladu sa međunarodnim pravom) i slobodan odabir mesta boravka. Pritom, u praksi Evropskog suda za ljudska prava lišenjem slobode se smatra i obavezna izolacija zarad sprečavanja širenja zarazne bolesti.37

Naredbom o ograničenju i zabrani kretanja građanima starijim od 65 godina u većim, odnosno starijim od 70 godina u manjim mestima, zabranjen je izlazak iz stanova osim nedeljom od 3 do 8 časova, radi kupovine namirnica i obezbeđivanja osnovnih životnih potreba.38 Ustavni sud Bosne i Hercegovine, države koja je takođe implementirala takve mere, osudio je tu praksu istakavši da „ne postoji proporcionalnost, odnosno pravična ravnoteža između naloženih mera i javnog interesa zaštite javnog zdravlja“.39 Vesna Petrović i Dušan Pokuševski (2020, 81) smatraju da je to jedna od najdrastičnijih, ako ne i ponižavajućih mera, da za takvu meru nije bilo logičnog objašnjenja jer ona nije mogla biti opravdana zdravstvenim razlozima na koje se državna vlast pozivala – stariji građani nisu bili jedina takozvana „rizična grupa“, s obzirom na to da je dokazano da najugroženiju grupu čine lica sa komorbiditetima. Dakle, nesporno je da pomenutim kategorijama lica nije bilo derogirano pravo na slobodu kretanja već pravo na slobodu

---

35 Ustav RS, član 27.

36 Human Rights Committee, General Comment No. 8: Article 9 (Right to Liberty and Security of Persons), par. 1.

37 ECtHR, *Enhorn v. Sweden*, application no. 56529/00, judgement of 1 January 2005.

38 Naredba o ograničenju i zabrani kretanja, tačka 1, stav 1 i 2.

39 Ustavni sud BiH, AP 1217/20, 22. 4. 2020, par. 72.

kao takvu – lica starija od 65 godina, odnosno 70 godina, lišena su slobode u smislu člana 27 Ustava, člana 5 Konvencije i člana 9 Pakta, te je termin „zabrana kretanja“ pogrešan budući da su efekti mere nazvane tim imenom jednaki efektima lišenja slobode (Kovačević 2020, 25). Shodno tome, ne samo da je reč o ograničenju koje narušava suštinu samog prava već i o meri derogacije kojom je osobama lišenim slobode uskraćeno pravo da im bude uručena individualna odluka o lišenju slobode sa jasno navedenim razlozima za lišenje slobode i onemogućeno pravo da podnesu zahtev za ispitivanje zakonitosti i opravdanosti lišenja slobode, što je u suprotnosti sa međunarodnim obavezama koje je Srbija preuzela kao potpisnica Pakta.

4.2.3. Pravo na žalbu ili drugo pravno sredstvo

Shodno prirodi mere koja je građane starije od 65, odnosno 70 godina praktično lišila slobode, kao što je već napomenuto, neprihvatljivo je da ona bude propisana opštim pravnim aktom. Štaviše, nije ni propisano da je pravo na pravni lek derogirano već se do tog zaključka dolazi tek posredno, tumačenjem. Ustavom je propisano da „svako ima pravo na žalbu ili drugo pravno sredstvo protiv odluke kojom se odlučuje o njegovom pravu, obavezi ili na zakonu zasnovanom interesu“⁴⁰ te je stoga, smatra Kovačević (2020, 25), bilo neophodno da toj kategoriji lica bude uručen pojedinačni pravni akt koji bi sadržao odluku o lišenju slobode u prostorijama stanovanja i precizno navedene razloge za donošenje takve odluke, kao i da im bude omogućeno pravo na žalbu ili drugo pravno sredstvo pred sudom.

U Priručniku za sudije, tužioce i advokate Ujedinjenih nacija (International Bar Association, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights 2003, 813) ističe se da derogacija prava na pravne lekove (*habeas corpus* – osporavanje zakonitosti i opravdanosti pojedinačne odluke pred sudskim telom) tokom vanrednog stanja može voditi devastirajućim rezultatima i stanju opšte pravne nezaštićenosti. Naime, država je dužna da dokaže da propisana ograničenja ni na koji način ne ugrožavaju demokratsko funkcionisanje društva.⁴¹ Pošto mera derogacije prava u vidu lišenja slobode kretanja nije ni bila adekvatno iskazana, a kamoli sadržala precizne i jasne kriterijume za

⁴⁰ Ustav RS, član 36.

⁴¹ United Nations, Economic and Social Council, Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights, U.N. Doc. E/CN.4/1985/4, Annex (1985), par. 20.

donošenje mere, a pritom je došlo i do zadiranja u suštinu samog prava, dolazimo do zaključka da su tom merom narušene vrednosti jednog demokratskog društva, a samim tim i njegovo funkcionisanje. Pravo na žalbu ili drugo pravno sredstvo ne sme se uskratiti u slučaju nederogabilnih prava (International Bar Association, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights 2003, 850), ali, s obzirom na prirodu konkretne situacije, smatramo da je, iako pravo na slobodu spada u kategoriju relativnih prava, bilo nužno pružiti pravo na delotvoran pravni lek licima lišenim slobode. Isto to je zaključio i Komitet, koji je utvrdio da pravo na žalbu ili drugo pravno sredstvo (u vidu preispitivanja zakonitosti i opravdanosti lišenja slobode pred sudom) ne može biti derogirano čak ni tokom vanrednog stanja.⁴² Stoga je, smatra Šrojer, i u nacionalnom i u međunarodnom pravu, celishodnije urediti listu derogabilnih prava, tako da zabrana derogacije ljudskih prava za vreme vanrednog stanja postane pravilo, a izuzetak od pravila postane lista prava koja se mogu derogirati u izuzetnim okolnostima pod tačno propisanim uslovima (Schreuer 1982, 132).

4.2.4. Pravo pojedinca da mu ne bude dva puta suđeno u istoj stvari

Načelo *ne bis in idem*, odnosno pravo pojedinca da mu ne bude dva puta suđeno u istoj stvari, Ustavom je predviđeno tako da „niko ne može biti gonjen ni kažnjen za krivično delo za koje je pravnosnažnom presudom oslobođen ili osuđen ili za koje je optužba pravnosnažno odbijena ili postupak pravnosnažno obustavljen“ te da „istim zabranama podleže vođenje postupka za neko drugo kažnjivo delo“.⁴³ To načelo ima dvojaku funkciju: štiti ljudska prava okrivljenog i štiti interese pravne sigurnosti (Ilić, Milić 2017, 54). Uredbom o prekršaju je predviđeno da će lice koje prekrši zabrane iz Naredbe o ograničenju i zabrani kretanja biti kažnjeno novčanom kaznom od 50.000 do 150.000 dinara, na osnovu prekršajne odgovornosti. Dalje je predviđeno da se prekršajni postupak može pokrenuti i dovršiti čak i ukoliko je protiv učinioca pokrenut ili je u toku krivični postupak za isto delo.⁴⁴ Kova-

---

⁴² Human Rights Committee, General Comment No. 27: Article 12 (Freedom of Movement), par. 6 i 14.

⁴³ Ustav RS, član 34.

⁴⁴ Član 1 Uredbe o prekršaju za kršenje Naredbe ministra unutrašnjih poslova o ograničenju i zabrani kretanja lica na teritoriji Republike Srbije, *Sl. glasnik RS* 39/2020 i 126/2020.

čević (2020, 9) smatra da su krivična dela koja dolaze u obzir u smislu krivične odgovornosti za kršenje Naredbe o ograničenju i zabrani kretanja: nepostupanje po zdravstvenim propisima za vreme epidemije (član 248 KZ), prenošenje zarazne bolesti (član 249 KZ) i teška dela protiv zdravlja ljudi (član 259 KZ).

Dakle, bez obzira na načelo *ne bis in idem*, omogućeno je da se pojedincu sudi dva puta u istoj stvari, odnosno da za jedno te isto delo i suštinski identično činjenično stanje odgovara i po osnovu krivične i po osnovu prekršajne odgovornosti. U praksi ESLJP je utvrđeno da se postupanjem na takav način direktno krši načelo *ne bis in idem*.⁴⁵ Naime, ESLJP, kada ocenjuje da li je „krivična optužba“ postojala, koristi takozvane Engelove kriterijume, te je, u svojoj praksi, utvrdio da novčana kazna izrečena u prekršajnom postupku predstavlja vid kazne čiji su ciljevi orijentisani ka specijalnoj prevenciji zbog čega se ne razlikuje od kazni koje se izriču u krivičnom postupku.⁴⁶ ESLJP je, takođe, naglasio da se prekršajni postupak može uporediti sa krivičnim postupkom u autonomnom značenju tog izraza po Konvenciji. Pravo pojedinca da mu ne bude dva puta suđeno u istoj stvari jeste nedergabilno pravo, na šta nam nesporno ukazuju norme nacionalnog⁴⁷ i međunarodnog⁴⁸ prava. Zbog toga je Uredba o prekršaju, kojom su neposredno povređeni i Ustav i Konvencija, najsporniji pravni akt donet za vreme vanrednog stanja i krunski dokaz vladavine (ne)prava u Republici Srbiji u doba „izvanredne opasnosti koja ugrožava opstanak države ili građana“.

4. ZAKLJUČAK

Na osnovu sprovedene analize možemo prvenstveno zaključiti da proglašenje vanrednog stanja nije bilo nužno, s obzirom na to da je redovan pravni okvir pružao mogućnost delanja na gotovo istovetan način. Čak i da je uvođenje vanrednog stanja bilo opravdano i celishodno, odluku je morala doneti Narodna skupština zbog toga što nije bio ispunjen zakonski uslov koji omogućava da bude doneta

⁴⁵ ECtHR, *Tomasović v. Croatia*, application no. 53785/09, judgement of 10 October 2011.

⁴⁶ ECtHR, *Milenković v. Serbia*, application no. 50124/13, judgement of 1 March 2016.

⁴⁷ Ustav RS, član 202.

⁴⁸ Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, član 15.

putem „rezervne procedure“. Pravni akti koji su bili doneti na osnovu Odluke, kojima su uređene mere odstupanja od Ustavom zajemčenih prava i sloboda, stvorili su stanje opšte pravne nesigurnosti. Naime, u tim aktima nije bio definisan cilj kojem se teži niti su bila navedena konkretna prava koja se derogiraju, a ostavljena je nejasnom i sama priroda i sadržina mera kojima se derogacije uvode (Kovačević 2020, 12). Pritom je pojedincima koji su lično pogođeni tim merama bilo onemogućeno da ulože pravni lek nadležnom sudskom telu. Takođe, derogirano je apsolutno pravo, odnosno načelo *ne bis in idem*, koje je jedno od fundamentalnih pretpostavki za ostvarivanje pravne sigurnosti, pa i same vladavine prava. Kako ističe Radbruch u „Četvrtom minutu“, svaki zakon, pa „čak i rđav zakon, još uvek ima neku vrednost – vrednost da obezbedi pravo nasuprot neizvesnosti“ (Radbruch 2016, 254). Međutim, pravni akti koji su bili deo novog pravnog režima tokom vanrednog stanja nisu uspeli da ostvare čak ni vrednost pravne sigurnosti.

Sve što je napomenuto govori u prilog tome da je za vreme vanrednog stanja neophodno da glavnu reč ima Narodna skupština, kao najviše predstavničko telo i oličenje demokratije u vidu posredne vladavine naroda, nasuprot izvršnoj vlasti, koja se pokazala neadekvatnom utoliko što je delovala na način koji nije u skladu sa Ustavom, Konvencijom i drugim relevantnim normama međunarodnog prava. Takođe, na osnovu analize rezonovanja koju je pružio Ustavni sud u odlučivanju o brojnim inicijativama za ocenu ustavnosti i zakonitosti Odluke o proglašenju vanrednog stanja, možemo zaključiti, kako Jovanović (2020, 164) navodi, da se „srpski ustavotvorni organ na sve načine dovijao ne bi li našao ustavnopravno utemeljenje za postupke vladajuće većine u okolnostima proglašenja vanrednog stanja“. Takvo ponašanje državnog organa koji bi, prema Ustavnoj definiciji, trebalo da štiti ustavnost i zakonitost i ljudska i manjinska prava dovodi u pitanje ostvarivanje vladavine prava i Republike Srbije kao pravne države, a čini se i da je, smatraju Petrović i Pokuševski (2020, 16), time „uloga parlamenta obezvređena, a suverenost građana koja se ostvaruje posredstvom njihovih slobodno izabраниh predstavnika dovedena u pitanje“. Konačni zaključak koji možemo izvesti jeste da je, u doba vanrednog stanja u Republici Srbiji, Ajnštajnova misao „Država je stvorena za čoveka, a ne čovek za državu“ transformisana u Matoševu „Država ima svoja prava, a čovek ih nema, umesto da bude obratno“.

LITERATURA

1. Meyer-Resende, Michael, Prillwitz, Hannah-Jill. 2020. States of emergency and the rule of law: A primer. https://www.reconstitution.eu/fileadmin/bilder/re_constitution/Analyse/Primer_SoE_FINAL_web.pdf, poslednji pristup 5. juna 2022.
2. Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers. 2003. Professional Training Series No. 9. Office of the High Commissioner for Human Rights in Cooperation with the International Bar Association, Geneva.
3. Schreuer, Christoph. 1982. Derogation of Human Rights in Situations of Public Emergency: The Experience of the European Convention on Human Rights. *The Yale Journal of World Public Order*: 113–132.
4. Bogdanović, Dragana. 2011. Derogacija i ograničavanje ljudskih prava. *Strani pravni život* 55 (2): 296–302.
5. Ilić, Ivan; Milić, Ivan. 2018. Načelo ne bis in idem u kaznenom pravu Republike Srbije. *Žurnal za kriminalistiku i pravo* 1: 51–69.
6. Jovanović, Miodrag. 2021. Ustavni sud u raljama karlšmitovskih pitanja. *Novi Arhiv za pravne i društvene nauke* 1 (1): 155–165.
7. Kovačević, Nikola. 2020. Analiza mera odstupanja od ljudskih i manjinskih prava tokom vanrednog stanja u Republici Srbiji izazvanog epidemijom zarazne bolesti COVID-19. Beograd: A11 – Inicijativa za ekonomska i socijalna pitanja.
8. Kreća, Milenko. 2020. *Međunarodno javno pravo*. Beograd: Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet.
9. Krstić, Ivana; Marinković, Tanasije. 2016. *Evropsko pravo ljudskih prava*. Beograd: Savet Evrope.
10. Petrović, Vesna, Pokuševski, Dušan. 2020. *Ljudska prava u Srbiji (januar–jun 2020) – Poseban osvrt na poštovanje ljudskih prava u vreme vanrednog stanja*. Beograd: Beogradski centar za ljudska prava.
11. Radbruch, Gustav. 2016. Pet minuta filozofije prava. 253–255. *Filozofija prava*, ur. Dušica Guteša. Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet.

DEROGATION FROM HUMAN RIGHTS
IN THE STATE OF EMERGENCY

Summary

The state of emergency represents a specific legal regime, which can be activated at times of danger that threatens the existence of the nation or its citizens and can make possible for the government to derogate from certain human rights and freedoms guaranteed by the Constitution. In the Republic of Serbia, the state of emergency was declared in 2020. due to the COVID-19 epidemic. Consequently, some rights and freedoms were derogated. The aim of this paper is to analyse the measures at hand, which limit the aforementioned human rights, and in particular to assess whether or not they were in compliance with the Constitution and the European Convention. As the topic of emergency states is multifaceted, it is imperative to look at the situation from different perspectives – however, the main part of this paper is the evaluation of the regime during the state of emergency in the Republic of Serbia.

Key words: *state of emergency, human rights and freedoms, European Convention on Human Rights, Constitution of the Republic of Serbia, measures derogating from human and minority rights*